

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่กำลังพัฒนา แต่โดยที่พื้นฐานของสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชากรประมาณร้อยละ ๗๕^๑ ของประเทศจึงยังคงยึดอาชีพทำการเกษตรเป็นสำคัญ ซึ่งผลผลิตจากการเพาะปลูกเหล่านี้นอกจากจะขายบริโภคเป็นอาหารหลักในประเทศแล้วยังเป็นสินค้าออกที่ทำรายได้ในชั้นสูงให้แก่ประเทศชาติตลอดระยะเวลาอันยาวนานมา

แต่เมื่อเปรียบเทียบชาวชนบทไทยเจ้าของผลผลิตทางการเกษตรกับเกษตรกรในประเทศที่พัฒนาก้าวหน้าแล้ว จะเห็นได้ชัดเจนว่าเกษตรกรไทยมีสภาพความเป็นอยู่ต่ำกว่าและค่อยพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เพราะว่าสังคมเมืองหรือสังคมอุตสาหกรรมในประเทศไทยมีน้อยมาก ประชากรกว่าร้อยละ ๕๐ ของประเทศ อาศัยอยู่ในเขตชนบท ผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตรใช้วิธีการพึ่งพาธรรมชาติมากกว่าวิธีวิทยาศาสตร์ทำให้เกษตรกรไทยขาดความมั่นคงในอาชีพ ต้องเผชิญกับปัญหาความอดอยากขาดแคลนในค้ำต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นค้ำการศึกษา การรักษาสุขภาพอนามัย ขาดรายได้ที่พอเพียง ขาดความรู้ตามไม่ทันสมัย ปัญหาเหล่านี้ทำให้ชาวชนบทต้องดิ้นรน อพยพทิ้งไร่นาและอาชีพเข้าไปหางานในเมือง โดยหวังจะมีรายได้สูงขึ้น แต่ส่วนใหญ่แล้ว ชาวชนบทเหล่านี้ต้องตกเป็นเหยื่อของสภาพแวดล้อมในเมือง เป็นการเพิ่มปัญหาให้แก่สังคมเมืองมากยิ่งขึ้น จึงเป็นความจำเป็นอันรีบด่วนที่จะต้องเร่งรัดพัฒนาความเจริญไปสู่ท้องถิ่นชนบท เพื่อลดความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองกับสังคมชนบทให้น้อยลง

จากปัญหาเหล่านี้ผู้บริหารประเทศได้เห็นความจำเป็นที่จะต้องเน้นการพัฒนาประเทศโดยอาศัยการพัฒนาทางการเกษตรเป็นอันดับแรก ซึ่งปัจจุบันนี้ประเทศไทยอยู่ในระยะเร่งรัด

^๑สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สาม พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๑๘ (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี) ๒๕๑๕, หน้า ๒๑๘.

พัฒนาตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓^๒ อันมีนโยบายที่จะเร่งรัดพัฒนาการผลิตและจำหน่ายสินค้าทางเกษตรให้เป็นสินค้าออกมากยิ่งขึ้น เพื่อช่วยยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรให้ดีขึ้น โดยตั้งเป้าหมายว่าจะเพิ่มอัตราการผลผลิตทางเกษตรเฉลี่ยร้อยละ ๕.๐ ต่อปี มาตรการอันหนึ่งที่จะใช้เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรก็คือ การใช้วิธีการเกษตรแผนใหม่เพื่อแนะนำให้เกษตรกรรู้จักใช้ปัจจัยการผลิตใหม่ ๆ เช่น เทคนิควิทยาการสมัยใหม่ เครื่องทุ่นแรงต่าง ๆ ปุ๋ยหรือเมล็ดพืชพันธุ์ดี และสิ่งอื่น ๆ ที่จะช่วยเพิ่มผลผลิตอย่างมีประสิทธิภาพสะดวกสบายและประหยัดเวลามากขึ้น

โดยทั่วไปจะเห็นได้ว่าของใหม่ทางการเกษตร อันได้แก่เครื่องจักร เครื่องทุ่นแรง เทคนิควิทยาการและวิธีการอันทันสมัยทั้งหลายนั้น น่าจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาสภาพการทำกินของเกษตรกรในประเทศไทยให้ดีขึ้น สมควรอย่างยิ่งที่เกษตรกรควรรับเอาไปใช้ แต่การที่เกษตรกรคนใดจะยอมรับเอาของใหม่ไว้ใช้ หรือปฏิเสธไม่ใช้ของใหม่ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการที่เป็นตัวสนับสนุน หรือขัดขวางการใช้ของใหม่ การที่ทางราชการจะอาศัยแต่ความปรารถนาดีคือการยกฐานะความเป็นอยู่ของชาวนานให้ดีขึ้นแก่อย่างเดียว โดยไม่ศึกษาถึงพื้นฐานปัจจัยที่เป็นสิ่งส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคแล้ว เจตนาที่ถึงไว้ย่อมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังอาจได้ผลตรงกันข้ามกลายเป็นการเพิ่มโทษเพิ่มทุกข์ให้ชาวนามากยิ่งขึ้นก็ได้ ในกรณีการใช้ของใหม่ด้านเกษตรกรรมก็เช่นเดียวกัน เป็นปัญหาที่ควรจะศึกษาว่าลักษณะการใช้ของใหม่ทางการเกษตรกรรมในชนบทเป็นอย่างไร เพื่อประโยชน์ในการนำข้อเท็จจริงดังกล่าวไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และเผยแพร่แนะนำการเพิ่มผลผลิตทางเกษตรด้วยความถูกต้องเหมาะสมต่อไป

^๒ประเทศไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ๓ ฉบับ โดยเริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๐๘ ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ ใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ - ๒๕๑๔ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ เริ่มใช้ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๑๙.

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการรับของใหม่ในหมู่บ้านนาชนบทไทยเท่าที่มีปรากฏอยู่บ้าง พบว่า บางเรื่องเป็นการเจาะจงศึกษาเรื่องการรับของใหม่โดยตรง แต่บางเรื่องก็รวมอยู่ในการศึกษาเรื่องอื่น ๆ ซึ่งจากหลักฐานที่มีอยู่เหล่านี้ ทำให้เกิดแนวทางและความสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบลักษณะการรับของใหม่ด้านเกษตรกรรมในหมู่บ้านบางแห่งของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยอาศัยข้อมูลจากโครงการวิจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ของสถาบันวิจัยทางสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาทำการศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

Goldsen และ Ralis^๓ ศึกษาเกี่ยวกับการยอมรับของใหม่ในหมู่บ้านบางชั้น ซึ่งอยู่ติดต่อกับอำเภอมีนบุรีและอำเภอบางกะปิ อันเป็นเขตชานเมืองกรุงเทพฯ โดยใช้ของใหม่ ๘ ประการคือ การใช้ปุ๋ย การใช้เครื่องยนต์ การเลี้ยงปลาหมอเทศ และการเพาะเห็ด เป็นตัววัดการยอมรับเอาของใหม่ทางด้านเกษตรกรรมเข้าไปในชุมชน และยังศึกษาถึงการเข้าไปรับบริการรักษาในโรงพยาบาลที่อำเภอมีนบุรี เป็นตัวชี้ถึงการเปลี่ยนแปลงในการยอมรับวิถีสมัยใหม่ จากการศึกษาพบว่า การยอมรับของใหม่อย่างหนึ่งแล้วไม่จำเป็นที่จะต้องยอมรับของใหม่อย่างอื่น ๆ ด้วย ผู้ที่ใช้เครื่องยนต์ส่วนมากเป็นผู้มีฐานะดี มีการศึกษาสูง เดินทางติดต่อกับเมืองหลวงบ่อย ๆ มีการรับฟังวิทยุและชมภาพยนตร์มาก ตลอดจนมีการใช้บริการทางเดินเชื่อมากกว่าคนอื่น ในเรื่องการยอมรับการเพาะเห็ด เป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มคนที่เห็นว่าไม่ยุ่งยากในการลงทุน ผู้ที่ยอมรับการเลี้ยงปลาหมอเทศ มักจะเป็นผู้ที่มีฐานะดีและเข้าเมืองบ่อยกว่าคนอื่น ๆ ส่วนการใช้ปุ๋ยมีน้อยมาก เป็นการใช้ตามอย่างกันมากกว่าที่จะเห็นคุณประโยชน์จริง ๆ ของการใช้ปุ๋ย ในเรื่องการให้บริการของโรงพยาบาลและคลินิกแผนใหม่ นั้น ได้รับการยอมรับในหมู่ประชาชนที่อ่านออกเขียนได้ และมีการติดต่อกับโลกภายนอกมาก

๓

Rose K. Goldsen and Max Ralis; Factors Related to Acceptance of Innovation in Bang Chan, Thailand; (Ithaca) New York: Cornell University Press. 1957.

จากผลงานวิจัยของ USOM^๔ เกี่ยวกับเรื่องการรับของใหม่ในจังหวัดอุบล พบว่าผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ซึ่งได้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระ ครู และเจ้าของร้านค้า มีระดับการศึกษา ความสนใจข่าวสารและฐานะทางเศรษฐกิจเหมือนกับชาวบ้านคนอื่น ๆ ในเรื่องการยอมรับข่าวสารนั้นขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกับพวกข้าราชการอำเภอ นอกจากนี้ชาวบ้านก็รับรู้ข่าวสารจากพวกเพื่อนบ้านด้วยกันเอง ในด้านวิทยุและหนังสือพิมพ์ไม่ค่อยสำคัญและมีผลน้อย การนำเอาของใหม่ด้านเกษตรกรรมเข้าไปนั้น ชาวบ้านรับเรื่องปุ๋ยและยาฆ่าแมลงมากกว่าสิ่งอื่นที่ชาวบ้านไม่สามารถจะเข้าใจได้ แม้ว่าจะได้มีการสาธิตให้ดูแล้วก็ตาม

รายงานการศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดร้อยเอ็ดของ Catherine Mc Dole^๕ ในส่วนที่เกี่ยวกับการรับของใหม่พบว่า ในระยะสองปีก่อนหน้าการสำรวจมีการใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้น กลุ่มชาวนาและกลุ่มสินเชื่อนี้มีอิทธิพลมากในค่านิยมให้สมาชิกพัฒนาปรับปรุงตัวเอง มีการแนะนำให้สมาชิกใช้วิธีการที่ทันสมัย และเป็นแหล่งเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับของใหม่ให้สมาชิกรับไว้ปฏิบัติ เมื่อสมาชิกนำไปทดลองได้ผลก็จะเป็นตัวอย่างที่มีอิทธิพลต่อชาวบ้านคนอื่น ๆ ให้ทำตามอย่าง ชาวบ้านมีความเห็นว่าการประชุมลูกบ้าน การพิมพ์เอกสารและคำอธิบายต่าง ๆ เป็นทางหนึ่งที่จะช่วยในการเผยแพร่ของใหม่ กลุ่มทางเกษตรมีอิทธิพลในการชักจูงชาวบ้านให้รับของใหม่ทางค่านิยมเกษตรกรรม ๔ อย่าง คือ การใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ข้างพันธุ์ดี และการเลี้ยงหมูพันธุ์ดี แต่ก็มี การเปลี่ยนแปลงยอมรับกันเป็นจำนวนไม่มากนัก

^๔ USOM, Innovation in Ubbi Changwad (Bangkok Research Division, Thailand, June 15, 1966).

^๕ Catherine McDole, A report on Socio - Cultural Conditions in the Yang Study Area of Roi-Et in Northeast Thailand. (Bangkok: United States Operations Mission to Thailand, Bangkok, December, 1968.)

Catherine McDoyle ได้รายงานถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมในเขตโครงการสร้างเขื่อนผามองภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย คือ จังหวัดหนองคาย ขอนแก่น อุดรธานี สกลนคร และกาฬสินธุ์ พบว่าในเรื่องการรับของใหม่ทางค่านเกษตรกรรมยังจำกัดอยู่ ชาวนาทำนาตามประเพณีมากกว่า เพราะขาดการแนะนำสาธิตจากหน่วยงานรัฐบาล การจะรับของใหม่มากหรือไม่รับเลย ก็ขึ้นอยู่กับผลที่ได้จากการทดลอง ถ้าทดลองใช้แล้วได้ผลดี ชาวบ้านก็จะรับมาก ในการตรวจสอบอิทธิพลที่มีต่อการรับของใหม่ พบว่าขนาดการถือครองที่ดินมีอิทธิพลมาก คือผู้ถือครองที่ดินขนาดใหญ่จะยอมรับของใหม่ทางเกษตรมากกว่าผู้ถือครองที่ดินน้อย

ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์^{๓)} รายงานไว้ในการศึกษาวิจัยสภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนในเขตพัฒนาอำเภอภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่า ครอบครัวหนึ่ง ๆ ลงทุนในฟาร์มโดยเฉลี่ยเป็นมูลค่า ๑๕,๕๔๔ บาท แต่เป็นการลงทุนค่านเครื่องมือเพียง ๓๗๗ บาท เฉลี่ยเท่ากับ ๑.๕๗% ผิดกับประเทศที่เจริญแล้วจะลงทุนค่านเครื่องจักร เครื่องมือเฉลี่ยได้ถึง ๓๐% ของการลงทุนทั้งหมด คำนการประเมินผลงานทางค่านพัฒนาการผลิตพบว่า มีคนทราบเรื่องการใช้ปุ๋ยถึง ๗๓.๕% แต่คนลงมือปฏิบัติจริง ๆ มีไม่ถึงครึ่งหนึ่งของคนที่ทราบ เรื่องยาฆ่าแมลงมีคนทราบเพียง ๕๑.๐% แต่คนลงมือปฏิบัติจริง ๆ มีราวครึ่งหนึ่งของคนที่ทราบ เรื่องการใช้พันธุ์พืชมีคนทราบถึง ๖๒.๑% แต่คนลงมือปฏิบัติจริง ๆ มีไม่ถึง ๕ ส่วนเรื่องการใช้เครื่องทุ่นแรงมีเพียง ๖.๕% และมีคนปฏิบัติเพียง ๒๗% ของคนที่ทราบ

^{๒)} Catherine McDoyle, A Report on Socio-Cultural Conditions in the Pa Mong Study Area of Northeast Thailand. (United States Operations Mission to Thailand, Bangkok, June 1969).

^{๓)} อุทิศ นาคสวัสดิ์, การศึกษาสภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนในเขตพัฒนาอำเภอภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, (พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, กรมการปกครอง, พ.ศ. ๒๕๐๕)

เรื่องความสนใจในการอ่านหนังสือพิมพ์มีน้อยมากจากคนที่ได้รับการสำรวจทั้งหมด ๗๘๕ คนนั้น มีคนสนใจอ่านหนังสือพิมพ์เพียง ๒๒๘ คนเท่านั้น และเกือบทั้งหมดอ่านเป็นบางครั้งบางคราว ไม่ได้อ่านกันเป็นประจำแต่อย่างใด เรื่องที่สนใจอ่านนั้นส่วนมากเป็นข่าวการเมืองและข่าวทั่วไป แต่ข่าวการค้าและการเกษตรไม่มีใครสนใจเท่าใดนัก และข่าวเหล่านี้ก็มีน้อยด้วย ส่วนความสนใจทั้งวิทยุมีค่อนข้างมาก ก็มีคนฟังวิทยุถึง ๘๒.๖% ของคนที่ได้รับการสำรวจทั้งหมด ทั้งนี้โดยมีวิทยุของตนเองบ้าง ฟังจากข้างบ้านบ้าง แต่เรื่องที่สนใจฟังนั้นส่วนมากมักเป็นรายการบันเทิง เช่น เพลงลิเก หมอรำ ฯลฯ นอกจากนั้นก็เป็นการเมืองและข่าวทั่วไป ส่วนข่าวการค้าและการเกษตรนั้นมีคนสนใจฟังก็น้อย เห็นได้ว่าวิทยุเป็นสื่อมวลชนที่สำคัญที่สุด

เช่นเดียวกับที่Graham B. Kers และ J.M. Kaporn^๔ ศึกษาในบราซิล อินเดีย และไนจีเรีย พบว่าทั้งในอินเดียและบราซิล วิทยุมีอิทธิพลและถูกกว่าการใช้วิธีการสื่อสารมวลชนชนิดอื่น ในการใช้เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับชาวนา

จากการศึกษาของ Jerald J. Feasters^๕ เกี่ยวกับการเกษตรในเมืองซานอันโตนิโอ บริติชฮอนดูรัส พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการรับของใหม่คือ อายุ การศึกษา ระดับการครองชีพ การติดต่อกับหน่วยให้บริการของรัฐ และความคาดหวังในอาชีพ

^๔ Graham B. Kers and J.M. Kaporn. "Field experiments on the diffusion of innovation in Brazil, India and Nigeria" Sociological Abstract. (Vol 17, No.5, July 1969). P.18

^๕ Jerald J. Feasters. "Measurement and determinants of innovativeness among primitive agriculturists" Rural Sociology. (Vol. 33. No. 3, September 1968). P.339-348.

ชัยนค์ วรรณะภูติ^{๑๐} ได้รายงานไว้ในการศึกษาเรื่องการสนองตอบของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดนครราชสีมาปรากฏว่า ผู้ที่ไม่ใช้รถแทรกเตอร์ช่วยในการเพาะปลูกมีจำนวนถึงร้อยละ ๖๔.๘ ในจำนวนนี้มีถึงร้อยละ ๓๕.๒ ให้สัมภาษณ์ว่า สาเหตุที่ไม่ใช้รถแทรกเตอร์ตามคำแนะนำของพัฒนากร ก็เนื่องจากไม่มีเงินทุนพอจะซื้อหรือจ้างรถแทรกเตอร์มาช่วยในการเพาะปลูก.

จากการศึกษาเปรียบเทียบผลทางเศรษฐกิจและสังคมของโครงการสร้างถนนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือโดย เที่ยมใจ สุรพิพัฒน์ และผู้ร่วมโครงการ^{๑๑} พบว่าการปรับปรุงถนนดูเหมือนจะมีผลควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงอันเป็นที่น่าพอใจเกี่ยวกับการทดลองปลูกพืชไร่ ในจำนวนของผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดปรากฏว่า ๕๗% กล่าวว่าได้ใช้เมล็ดพืชเพิ่มขึ้น ๑๖% มีการใช้ปุ๋ย ๒๐% มีการใช้เครื่องมือและเครื่องใช้ต่าง ๆ รวมทั้งวัวควาย และอีก ๒% เข้ารถมาทำไร่นา

จากผลการวิจัยของสมศักดิ์ ศรีสันติสุข^{๑๒} ซึ่งศึกษาดังคมแบบกึ่งเดิมที่กำลัง

^{๑๐}ชัยนค์ วรรณะภูติ, วิทยานิพนธ์เรื่อง การตอบสนองของประชาชนต่อการพัฒนาชุมชน บทศึกษามณฑลภาวะกรณีโครงการพัฒนาตำบลสารภี อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตทางรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๔)

^{๑๑}เที่ยมใจ สุรพิพัฒน์และคนอื่น ๆ "การศึกษาเปรียบเทียบผลทางเศรษฐกิจและสังคมของโครงการสร้างถนนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ", สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๑)

^{๑๒}สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, วิทยานิพนธ์เรื่องสังคมแบบกึ่งเดิมที่กำลังเปลี่ยนแปลง : การศึกษาหมู่บ้าน ๒ แห่งในจังหวัดขอนแก่น, (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๕)

เปลี่ยนสภาพในจังหวัดขอนแก่น โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบกลุ่มชาวนา ๓ กลุ่ม คือชาวนาที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ชาวนาที่อยู่ในชุมชนซึ่งมีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร แต่ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิก และชาวนาที่อยู่ในชุมชนที่ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร ด้วยวิธีการวิจัยสนาม (field work) สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนพบว่า การเปลี่ยนผ่านไปสู่ความทันสมัยในค่านิยมและความรู้สึคนักคิดนั้น ส่วนใหญ่ค่านิยมใจเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย ในอัตราที่เร็วกว่าแบบแผนชีวิตที่ปรากฏออกมาภายนอก เมื่อเป็นเช่นนี้การนำเอาของใหม่ทางค่านิยมไปให้แก่ชาวนชนบทเพื่อใช้ในวิถีประจำวันจะสัมฤทธิ์ผลได้โดยไม่ง่าย เพราะประชาชนมีจิตใจที่ยอมรับอยู่แล้ว

จากการศึกษาวิจัยของสุวรรณ บัวทวน^{๑๓} ซึ่งมุ่งพิจารณาถึงลักษณะของการยอมรับหรือไม่ยอมรับของใหม่ รวมทั้งทัศนคติที่มีต่อของใหม่ในค่านิยมเกษตรกรรมและสุขภาพอนามัย โดยศึกษาเปรียบเทียบชาวนา ๓ กลุ่มในจังหวัดขอนแก่นเช่นเดียวกัน คือกลุ่มชาวนาที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร กลุ่มชาวนาที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร แม้ว่า จะอยู่ในเขตที่มีการก่อตั้งกลุ่มเกษตรกร และชาวนาที่อยู่ในชุมชนที่ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร ด้วยวิธีการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน พบว่าแหล่งที่ให้ข่าวเกี่ยวกับของใหม่ที่สำคัญที่สุดนั้น มาจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้นำภายในชุมชน และเพื่อนบ้าน ซึ่งทำให้ชาวนายอมรับไว้ของใหม่ ส่วนชาวนาที่ไม่ยอมรับของใหม่นั้นมีความเห็นว่า ของใหม่ทางการเกษตรไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไร และการไม่ยอมรับของใหม่ค่านิยมสุขภาพอนามัยนั้นมีส่วนสาเหตุจากการขาดเงินทุนมากที่สุด ส่วนเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับหรือไม่ยอมรับนั้น ไม่มีความแตกต่างอย่างสำคัญพอที่จะสรุปได้แน่นอนว่า ลักษณะเช่นไรจะก่อให้เกิดผลต่อการยอมรับไว้ใช้หรือไม่ยอมรับ ชาวนาที่มีทัศนคติแบบที่เห็นด้วยกับของใหม่ มีแนวโน้มที่จะยอมรับสูงกว่าชาวนาที่มีทัศนคติแบบไม่เห็นด้วย

^{๑๓}สุวรรณ บัวทวน, วิทยานิพนธ์เรื่องทัศนคติต่อการยอมรับของใหม่และลักษณะการยอมรับของชาวนาในจังหวัดขอนแก่น, (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๕)

จากรายงานการศึกษาของ Friedrich W. Fuhs และ Jan Vingerhoets^{๑๘} เกี่ยวกับเรื่องการใช้กำลังคนในชนบทที่มีสภาพแวดล้อม และระยะความห่างจากศูนย์กลางทางการปกครองต่างกัน คือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดขอนแก่น (อำเภอน้ำพองและอำเภอกู่เวียง) พบว่าเกษตรกรไทยมีแบบแผนการทำนาหลายแบบหลายชนิด แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทางนิเวศวิทยาและฐานะทางเศรษฐกิจในชนบทเหนือกรุงเทพฯ มีการทำนาค่ามประเพณี (traditional farming) อย่างแพร่หลาย ชาวนาทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนมาก ไม่เคยติดต่อกับหน่วยงานทางด้านเกษตร และไม่เคยได้รับการแนะนำจากเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร ซึ่งจากการสำรวจพบว่าชาวนายินดีที่จะรับคำแนะนำให้ใช้วิธีการและเทคนิคการเกษตรสมัยใหม่ ต้องการความรู้เพื่อคุณผลงาน แต่ชาวบ้านก็ขาดความรู้ที่จะเข้าใจเอาไปประยุกต์ใช้ ส่วนชาวนาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดเชียงใหม่มีการยอมรับของใหม่ด้านเกษตรกรรม ทั้งด้านการเปลี่ยนแปลงเทคนิคการทำนา วิธีการทำนาแบบใหม่ การใช้เครื่องมือสมัยใหม่ การชลประทานแบบใหม่และการใช้ปุ๋ย สูงกว่าชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แนวความคิดในการศึกษา

สำหรับการศึกษาของใหม่ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จะศึกษาเฉพาะของใหม่ด้านเกษตรกรรม ซึ่งจากการที่ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีเนื้อที่ลือครองเพื่อทำการเกษตรประมาณ ๙๕.๖ ล้านไร่ อาชีพทางการเกษตรที่สำคัญที่สุดในประเทศคือการทำนา เพราะคนไทยบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก มีการปลูกข้าวในทุกภาคของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ภาคกลาง ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก และเป็นแหล่งผลิตข้าวเจ้ามากเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ^{๑๙}

๑๘

Friedrich W. Fuhs and Jan Vingerhoets, Rural Manpower, Rural Institution and Rural Employment in Thailand (Bangkok: Manpower Planning Division, NEEDB, Government of Thailand 1972).

^{๑๙}กรมส่งเสริมการเกษตร, ประมาณผลการทำนาของประเทศไทย ปีการเพาะปลูก ๒๕๑๕/๒๕๑๖ (พระนคร : โรงพิมพ์ส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๑๖).

จึงเป็นที่น่าสนใจว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยาซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลาง มีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานครที่เป็นศูนย์กลางความเจริญเพียง ๓๐ กิโลเมตร จะมีชาวนาที่รู้จักใช้ของใหม่ทางด้านการเกษตรกรรมเข้าช่วยในการทำงานอย่างไร มีลักษณะข้อเท็จจริงอะไรที่เป็นเครื่องสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเกษตรดังกล่าว

เพื่อที่จะศึกษาลักษณะการรับของใหม่ด้านการเกษตรกรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้เหมาะสม ผู้ศึกษาจะได้กำหนดแนวความคิด (Concept) ที่เป็นกรอบข่ายการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ แนวความคิดเกี่ยวกับคำว่า "ของใหม่ หรือสิ่งใหม่ (Innovation)" ดังต่อไปนี้

ในหลักการพัฒนาเศรษฐกิจได้พูดไว้ว่ากำลังสำคัญอยู่ที่การผลิตสิ่งใหม่ ๆ หรือการนำความรู้ความคิดใหม่ ๆ ในทางวิทยาการไปใช้ในการปรับปรุงวิธีการผลิตการดำเนินงาน รวมทั้งระบบการบริหารให้ดีขึ้น ให้มีประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม สิ่งเหล่านี้รวมกันเรียกว่า Innovation^{๑๖}

H.G. Barnett^{๑๗} กล่าวถึง "ของใหม่ (Innovation)" ว่าหมายถึงแนวความคิดต่าง ๆ แบบแผนพฤติกรรมหรือสิ่งของใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปจากของที่มีอยู่เดิม ของใหม่ในที่นี้จึงครอบคลุมถึงเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นด้านที่มองเห็น สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาททั้งห้า รวมทั้งที่เป็นแบบแผนพฤติกรรม ความประพฤติตามระบบสังคม ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ตลอดจนสิ่งประดิษฐ์วิทยาการใหม่ ๆ และด้านที่ไม่เห็นเป็นวัตถุอันได้แก่เรื่องราวที่เกี่ยวกับความเชื่อ ความนึกคิด ความศรัทธา ซึ่งเป็นเรื่องราวใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจากความคิดภายในจิตใจของบุคคล

ของใหม่ต่าง ๆ เกิดจากพลังความก้าวหน้าทางเทคนิควิทยาการ เป็นพื้นฐานในการพัฒนาประดิษฐ์เครื่องมือใหม่ ๆ อันก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางเทคนิคการเกษตร การ

^{๑๖}ไพรัตน์ เคชะรินทร์, เศรษฐกิจชนบทไทย, (พระนคร : กรมการพัฒนาชุมชน ๒๕๑๓) หน้า ๘

^{๑๗}

H.G. Barnett, Innovation. (New York: McGraw-Hill, 1953). P.7

เพิ่มผลิตผลและการเพาะปลูก^{๑๘}

ของใหม่ที่เป็นเทคนิคทางการเกษตรสมัยใหม่ ตามแนวความคิดของ Delbert C. Miller^{๑๙} แบ่งออกเป็น ๕ ประเภท คือ

๑. การประดิษฐ์และปรับปรุงการใช้แรงงานเครื่องจักร
๒. การรับคำแนะนำและการปรับตัวในการใช้พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ใหม่ ๆ
๓. มีความสามารถเพิ่มขึ้นในการควบคุมแมลงโรคระบาด และเชื้อโรค
๔. การสามารถเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการใช้และการปรับปรุงที่ดิน
๕. ปรับปรุงการจัดการและปรับปรุงเทคนิคการตลาดได้

Rogers^{๒๐} นักสังคมวิทยาชนบทอเมริกันกล่าวว่า แนวทางที่ของใหม่จะเผยแพร่ไปสู่ชนานามี ๔ แนวทางคือ

๑. อย่างไม่เป็นทางการ ไต่แก่เพื่อนและเพื่อนบ้าน
๒. พนักงานเดินตลาด การพาณิชย์และพ่อค้าขายปลีก
๓. หน่วยงานรัฐบาล เช่น การบริการของนักส่งเสริมการเกษตร
๔. สื่อมวลชน ที่วี วิทยุและหนังสือพิมพ์

^{๑๘} Stanley A. Hetzler, Technological Growth and Social Change. (London: Routledge and Kegan Paul. 1969) P. 182

^{๑๙} Delbert C. Miller, Technology and Social Change. (New York: Appleton-Century-Crofts. 1957) p. 32.

^{๒๐} Everett M. Rogers, Social Change in Rural Society. (New York: Appleton - Century - Crofts. Inc. 1960) p. 399.

นอกจากนี้ Rogers^{๒๑} ยังได้แบ่งขั้นตอนหรือกระบวนการรับของใหม่ (Process of Adoption) ไว้เป็นขั้น ๆ ดังต่อไปนี้

๑. ขั้นรับรู้ข่าวแต่ยังไม่ทราบรายละเอียด (Awareness)
๒. ขั้นสนใจหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อเปรียบเทียบดูประโยชน์ระหว่างของเก่ากับของใหม่ (Interest or Information)
๓. ขั้นตั้งใจว่าจะรับไว้ปฏิบัติหรือไม่ จะเกิดผลดีหรือผลเสีย (Evaluation or Mental Trial)
๔. ขั้นทดลองเลี้ยงทำดู (Trial)
๕. เมื่อการทดลองทำได้ผลเป็นที่น่าพอใจแล้ว ก็ถึงขั้นลงมือรับของใหม่เข้าไว้ใช้ปฏิบัติต่อไป (Adoption)

จากแนวความคิดของ Allen^{๒๒} ในเรื่องเกี่ยวกับอุปสรรคหรือการต่อต้านการรับของใหม่นั้น เกิดขึ้นได้จากปัจจัยหลายอย่างดังต่อไปนี้ คือ

ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อและคุณค่า ถ้าของใหม่ที่แพร่เข้าไปเกิดขัดกับคุณค่า ความเชื่อที่มีอยู่เดิมในสังคม ชาวบ้านย่อมจะต่อต้านไม่ยอมรับของใหม่

ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา เกิดจากการที่ชาวบ้านเคยชินอยู่กับแบบแผนชีวิตอย่างเก่า ชาวบ้านรู้สึกว่าเป็นอยู่อย่างเดิมดีแล้ว ไม่อยากเปลี่ยนแปลง หรืออาจจะเนื่องมาจากความกลัวของใหม่ ไม่กล้ารับไปใช้

^{๒๑} Everett M. Rogers, Diffusion of Innovation. (New York: The Free Press of Glencoe, 1962) p. 81

^{๒๒} Francis R. Allen, Socio - Cultural Dynamics: An Introduction to Social Change. (New York: The Macmillan Company, 1971) pp. 273 - 283.

อิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ ของใหม่บางอย่างราคาแพงเกินกว่าฐานะของชาวบ้าน จะหาซื้อมาใช้ได้ จึงเป็นการยากที่ชาวบ้านจะรับไปใช้กันอย่างแพร่หลาย นอกเสียจากว่า ของใหม่นั้นมีประโยชน์เป็นที่ต้องการจริง ๆ การพยายามหาซื้อไว้ใช้ประโยชน์ก็จะมีมากขึ้น

ปัจจัยด้านอุดมการณ์ ของใหม่ที่แพร่หลายเข้าไปในชุมชน ถ้าเกิดขัดกับอุดมการณ์ ที่ชาวบ้านยึดถืออยู่ ชาวบ้านย่อมจะต่อต้านไม่ยอมรับไปใช้

ปัจจัยด้านสังคม ชาวบ้านจะต่อต้านของใหม่ที่รับเข้าไปใช้แล้วทำให้สภาพสังคม ของเขาขาดดุลยภาพเกิดสภาวะไร้ระเบียบขึ้นมา แต่บางครั้งสภาพไร้ระเบียบก็มองเห็นได้ ยาก และใช้เวลานานมากทีเดียวกว่าจะมองออก

ปัจจัยความยุ่งยากซับซ้อนในตัวของสิ่งใหม่เอง ถ้าปรากฏว่าของใหม่ที่แพร่เข้าไป นั้น มีวิธีการใช้ที่ยุ่งยากซับซ้อน ชาวบ้านจะเกิดความวุ่นวายไม่เข้าใจ ของใหม่นั้นย่อมจะถูก ละเลยเพราะใช้ไม่เป็น

ด้านผลประโยชน์ การเผยแพร่ของใหม่ต่าง ๆ เข้าไปในชุมชน ในบางกรณีอาจ เกิดการขัดผลประโยชน์ของชาวบ้านขึ้น หรือชาวบ้านขัดผลประโยชน์กันเอง การรับของใหม่ ก็เป็นไปได้อีก

George M. Foster^{๒๓} กล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ ทางด้านวัฒนธรรม สังคม จิตวิทยาและอื่น ๆ ว่า นอกจากจะเป็นอุปสรรคต่อการรับของใหม่แล้ว ในด้านตรงกันข้าม ปัจจัยเหล่านี้อาจมีผลเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการรับของใหม่ด้วยเช่นกัน ตัวกระตุ้นที่สำคัญคือ แรงจูงใจ (motivation) แรงจูงใจมีหลายรูปแบบ แต่ที่สำคัญมี ๓ ประการ คือ

^{๒๓}

George M. Foster, Traditional Cultures: And the Impact of Technological Change. (New York: Harper and Row Publishers, 1962). pp. 143 - 162.

๑. ความต้องการเกียรติภูมิ
๒. การได้รับสถานภาพสูงขึ้น
๓. การได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจดีขึ้น

นอกจากนี้ยังมีสาเหตุจูงใจอื่น ๆ ที่มีผลให้เกิดการรับของใหม่ คือ

๑. การรับเพื่อต้องการเอาชนะคู่แข่ง
๒. รับด้วยความเกรงใจเพื่อน มีความรู้สึกผูกพันเป็นเพื่อนกัน
๓. รับด้วยความสนุก อยากทดลองทำอะไร
๔. รับเพราะความเชื่อในทางศาสนา

จากแนวความคิดเกี่ยวกับขอมบายคำว่าของใหม่ ซึ่งได้ศึกษาค้นคว้าไว้ดังกล่าวข้างต้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง แต่สำหรับข้อมูลที่จะใช้ในการศึกษารังนี้ เป็นข้อมูลกว้าง ๆ ไม่ได้จำกัดเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงรับของใหม่อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะ ดังนั้นในบทวิเคราะห์เกี่ยวกับลักษณะการรับของใหม่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จะใช้เฉพาะบางแนวความคิดเท่าที่ข้อมูลจะอำนวยให้ศึกษาได้

วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย

ประการแรก เป็นการมุ่งศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแบบแผนการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ของแต่ละชุมชน ซึ่งอาจมีอิทธิพลเป็นตัวก่อให้เกิดปัจจัยที่มีผลผลักดันให้เกิดการรับหรือไม่รับของใหม่ตามเกณฑ์กรรม

ประการที่สอง มุ่งศึกษาเพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะการรับของใหม่ใน ๓ ชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาว่ามีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันอย่างไร

ประการที่สาม มุ่งศึกษาเพื่อหาปัจจัยที่เป็นลักษณะร่วม ซึ่งมีอิทธิพลกำหนดการยอมรับหรือไม่ยอมรับของใหม่ในแต่ละชุมชน

ประการที่สี่ มุ่งศึกษาเพื่อหาแนวทางที่จะชี้ให้เห็นถึงข้อบัญญัติบรรทัดที่จะได้รับจากการศึกษาวิจัย รวมทั้งมุ่งวิเคราะห์เพื่อหาข้อเสนอแนะ อันเป็นประโยชน์ในทางที่จะปฏิบัติต่อไป

ขอบเขตในการศึกษาวิจัย

ขอบเขตในการศึกษารังนี้ เป็นการึกษาเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนเกษตร ที่มีที่ดิน
ถือครองเพื่อการเกษตร โดยจะทำการึกษาเปรียบเทียบหมู่บ้านชวานา ๓ แห่งในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ซึ่งแม้ว่าจะเป็นหมู่บ้านในจังหวัดเดียวกัน แต่ก็มี ความแตกต่างกันในสภาพ
แวดล้อม แบบแผนการดำรงชีวิต มีลักษณะการติดต่อคมนาคมกับตัวจังหวัดหรืออำเภอด้วย ความ
สะดวกสบายต่างกัน ทั้งนี้เพื่อจะศึกษาว่าลักษณะการรับของใหม่ของหัวหน้าครัวเรือนใน ๓
หมู่บ้านของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันอย่างไร เพราะเหตุใด
โดยจะเน้นศึกษาการรับของใหม่ทางคานเกษตรกรรม ซึ่งมีขอบข่ายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราว
ดังต่อไปนี้ คือ

๑. ลักษณะสภาพแวดล้อมทางนิเวศวิทยา และที่กึ่งสภาพภูมิศาสตร์ของชุมชน
ได้แก่แบบแผนวิธีการทำนา การชลประทาน การคมนาคมติดต่อกับศูนย์กลางของชุมชนใหญ่
เช่น ตลาด ตัวอำเภอ จังหวัดและเมืองหลวง เพื่อศึกษาว่ามีผลต่อการยอมรับของใหม่อย่างไร
บ้าง

005450

๒. ลักษณะของประชากรในชุมชนที่ตกเป็นตัวอย่างได้แก่อายุ ระดับการศึกษา
อาชีพ ขนาดของครอบครัว และการถือครองที่ดิน

๓. สภาพของสังคมในชุมชนตัวอย่าง ทั้งด้านความทันสมัย ทัศนคติ คุณค่าต่าง ๆ
ที่ชาวนายึดถือลักษณะผู้นำในชุมชน ความช่วยเหลือจากหน่วยราชการ แหล่งข่าวสารคาน
สื่อมวลชนหรือตัวแทนต่าง ๆ

แผนการศึกษาวิจัย

วิธีที่จะดำเนินการวิจัย (Plan of investigation) ในเรื่องนี้จะใช้
ข้อมูลของสถาบันวิจัยทางสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งทำการวิจัยภาวะเศรษฐกิจ
และสังคม รอบที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๑๒ - พ.ศ. ๒๕๑๓ โดยวิธีการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน
ชวานาภาคต่าง ๆ รวมทั้งวิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเข้ามาช่วย ซึ่งทั้งนี้ผู้ศึกษาจะ
ได้ใช้ข้อมูลเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรับของใหม่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นำมาศึกษา

เปรียบเทียบกันโดยการกำหนดรหัสและลงรหัสให้เหมาะสมในแบบฟอร์ม (Coding Sheet) แล้วจึงนำไปเจาะลงบัตร ไอ.บี.เอ็ม. (I.B.M. card) ตามรหัสที่กำหนดไว้ เมื่อตรวจสอบความถูกต้องแล้ว จะใช้บัตร ไอ. บี. เอ็ม. ดังกล่าวเข้าเครื่องนับแยกบัตร (Sorter) เพื่อนับจำนวน และนำผลมาเสนอในรูปของตารางอัตราส่วนร้อยละจนทำการตรวจสอบวิเคราะห์ทางสถิติ เพื่อแสดงให้เห็นถึงลักษณะการยอมรับของใหม่ ตลอดจนปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันต่อไป

ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาวิจัย

- ๑. ช่วยให้ทราบถึงอิทธิพลของสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวนาในท้องถิ่นชนบท อันมีผลต่อลักษณะการรับของใหม่ทางคานเกษตรกรรม
- ๒. เป็นการชี้ให้เห็นว่ามีปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับหรือไม่ยอมรับของใหม่ทางคานเกษตรกรรมของชาวนาในแต่ละชุมชน และมีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันอย่างไร
- ๓. เป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะสามารถนำไปใช้พัฒนาส่งเสริมผลผลิตทางคานเกษตร เพื่อเพิ่มพูนรายได้แก่ชาวนาในท้องถิ่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และประสานแนบแน่นกับวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- ๔. ให้ประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาในเรื่องเดียวกันนี้ จะสามารถนำไปศึกษาค้นคว้าให้ละเอียดลึกซึ้งต่อไป ตลอดจนจัดพิมพ์หรือและข้อปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ให้ลดน้อยลง
- ๕. เพื่อเป็นประโยชน์ในการเสนอเป็นเอกสารทางวิชาการ และขยายขอบเขตการศึกษาในสาขาวิชาสังคมวิทยา หรือสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้กว้างขวางออกไป

นิยามคำศัพท์ต่าง ๆ ในวิทยานิพนธ์

ของใหม่ทางคานเกษตรกรรม

หมายถึงของใหม่ที่เป็นนวัตกรรมทั้งด้านการปฏิบัติในทางเกษตรแบบใหม่ เช่น การใช้เทคนิควิทยาการสมัยใหม่ในการทำนา การใช้พันธุ์พืชใหม่ หรือระบบการผลิตแบบใหม่

การยอมรับของใหม่

เป็นการยอมรับของใหม่ทาง ด้านเกษตรกรรมในชั้น
ยอมรับไว้ใช้ปฏิบัติ (Adoption) ภายใน
รอบ ๑๐ ปีที่ผ่านมา

ครัวเรือนเกษตร

หมายถึงครัวเรือนที่มีที่ดินถือครองเพื่อประโยชน์ในการ
ทำเกษตรกรรม

หัวหน้าครัวเรือน

หมายถึง ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจดำเนินการ
และสั่งการภายในครัวเรือน ตลอดจนรับผิดชอบในทาง
เศรษฐกิจและสังคมทุกอย่าง

ครัวเรือน

หมายถึง การที่บุคคลคนเดียวหรือหลายคน อาศัย
อยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกัน และไม่คำนึงว่าบุคคล
ดังกล่าวจะมีความสัมพันธ์กันด้วยญาติหรือไม่ แต่ต้อง
มีการรวมกันจัดหาและใช้สิ่งอุปโภค บริโภคอันจำเป็น
แก่การครองชีวิต

สมาชิกในครัวเรือน

ได้แก่หัวหน้าครัวเรือน และสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน
ซึ่งอาจจะเป็นคู่สมรส บุตร ธิดา พี่น้องและผู้อื่นที่พัก
อาศัยอยู่เป็นประจำในครัวเรือน และหมายถึงผู้ที่ไป
รับการศึกษาอบรมที่อื่น หรือไปประกอบธุรกิจที่อื่นเป็น
การชั่วคราวด้วย

แรงงาน

หมายถึงสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ ๑๑ ปีขึ้นไป
ซึ่งสามารถทำงานได้ และอยู่ช่วยทำงานในไร่นาของ
ครัวเรือนที่ตนอยู่โดยไม่ได้รับค่าจ้างตอบแทน

ชานา

หมายถึงผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยการทำนาเป็น
อาชีพหลักหรืออาชีพรอง และเป็นผู้อยู่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน
ที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษา

อาชีพหลัก

หมายถึงกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจที่ให้รายได้หลักแก่
ครัวเรือน อาจเป็นกิจกรรมการเกษตรหรือไม่ก็ได้
และอาจเป็นงานที่ทำเต็มเวลา (ใช้เวลาทำเกิน
๑๘๐ วันในรอบปี)

อาชีพรอง

หมายถึงงานอาชีพอื่น ๆ นอกเหนือจากอาชีพหลัก และ
อาจเป็นงานคานเกษตรกรรมหรือไม่ก็ได้

ขนาดเนื้อที่ถือครอง

หมายถึงเฉพาะจำนวนเนื้อที่ในการทำเกษตรกรรม
ของผู้ให้สัมภาษณ์เท่านั้น โดยไม่คำนึงถึงรูปแบบของ
กรรมสิทธิ์ที่ดินในการเกษตรที่ผู้ให้สัมภาษณ์
ถือครองอยู่

ผู้นำ

หมายถึงบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งจากทางราชการ และ
หน่วยงานต่าง ๆ ของทางราชการ รวมทั้งกลุ่ม
หรือพนักงานของทั้งทางรัฐบาลและเอกชน ตลอดจน
สมาชิกในชุมชนที่เป็นที่ยอมรับนับถือของชาวบ้าน

ผู้ถือครอง

หมายถึงบุคคลผู้ริเริ่มกระทำและประกอบการเกษตร
ในที่ดินถือครองด้วยตัวเอง หรือควบคุมการประกอบ
การเกษตรโดยมีผู้ช่วยเหลือ

ลักษณะการถือครอง

หมายถึงลักษณะการครอบครองที่ดินโดยแบ่งเป็น

๑. เป็นเจ้าของเอง หมายถึงผู้ถือครองเป็นผู้
มีกรรมสิทธิสมบูรณ์ตามกฎหมายในที่ดินทั้งหมด
ที่ตนถือครอง หรือเป็นผู้ครอบครองและประกอบ
การเกษตรบนที่ดินนั้น โดยลักษณะคล้ายกับเป็น
เจ้าของ เช่น กรณีรับมรดกโดยยังไม่มีหลักฐาน
เป็นหนังสือ
๒. เป็นเจ้าของบางส่วน หมายถึงผู้ถือครองเป็น
เจ้าของที่ดินส่วนหนึ่ง และที่ดินอีกส่วนหนึ่งนั้น
ผู้ถือครองได้ถือครองโดยลักษณะอื่น เช่น เขา
เป็นเงินสด เขาจ่ายพืชผล เป็นต้น
๓. เขาอย่างเดียว หมายถึงผู้ถือครองได้เขา
ที่ดินนั้นมาประกอบการเกษตร และจ่ายค่าเช่า
ให้เจ้าของที่ดินเป็นเงินสด หรือจ่ายค่าเช่า
เป็นอย่างอื่น